

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOÐIRI/ÐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUNŋ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na ðekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/’baŋ logwon gwodiet na tolien, todiri ko taliŋ i kak ’bukuluŋ.

KWEJA ADI

’Bakan na yenet ko laundya na todiri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe ðurökin na kune ðekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko ðekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Ðeðekarikin adi ŋutu ködyö ti ridiki anyen ðekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon ðekesi ti ŋutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Ðeðekarikin parik i ðilikindya na ðurjö na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit geleŋ ko ŋarju konesi na geleŋ.

KWEJA ADI

Ködyö ðeðekarikin adi ti ŋutu gwe ko toðurjö na gwiliŋit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laŋet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i ðekesi ko ’bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riŋit i toðurjö i pirit na geleŋ gwiliŋit lo’but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine ðekesi ko tolien gwon ’bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SOŋJINANA NYENAGWON.

Ŋina momoret duma tokorju ŋina kweyet na toðurjö na ðekesi ti ŋutu liŋ i kak ’bukuluŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurön liŋ tojo ko ðutet. Karen ŋutu ko karen mugun na laŋet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine ðekesi. Tolién ko temet na ðurjö i lukata ko nakaŋo na jur anyen gaju gwon nase i kak ’bukuluŋ ko anyen joŋga ðekesi ko time nase ko laŋet na kilo jurön ko ’börik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Ŋutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i todiri ko ðekesi ko ti se tokitaki ko ’börik ko mulökötyo lo toluŋaseran. Se a ðoka ko denet na kulya na’but ko narok.

2.

Karen ŋuto a ’buruki ðekesi liŋ ko tokoret ’bak nyunyumbö i gwearijin kaðekaðe gwoso adi: ’Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yübö.

I.aŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwoloŋ, toro’bo kode kulye gwearijin i juŋu na kine nene gelet ködyö ti kona kwöŋ kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, ’bain ðeba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ŋuto ködyö kata ko todiri na gwiliŋit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ŋutu.

4.

Lele ŋuto ködyö ti bulö d'epa a ðupiet kogwon toðupien kode tugwörö a ðupiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ŋutu i gweyarijin kase kaðekaðe kwöŋ.

5.

Lele ŋuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode ðepet loraŋ logwon ti temakindya i gwiliŋit lo ŋutu kode riŋet nagwon körju mugun na ŋutu.

6.

Karen ŋuto ködyö kata ko todiri i karen jur ko i karen pirit i komoŋ na saret.

7.

Ŋutu liŋ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komoŋ na saret lo miri. Lepen ködyö agi gaya jojo ko saret. Ŋutu liŋ ködyö gwon ko gayet nageleŋ ’bak nene nyunyumet kode laŋa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ŋuto ködyö gwon ko todiri na kiko lo rigwo ko laŋet na rigwo ðuŋet na putesi i kenesi na laŋgo saresi ti tod'iri na ðekesi ti ŋuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ŋuto ködyö ti bulö moka ’bakan na saret, rereka kode riköji kaŋo kanyit i jur.

10.

Karen ŋuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiŋani yiŋa ko ŋutu ti jur ko ködyö ti kaðuŋök ti putet kulo gwe a luwi i laŋet nase ködyö na kaðuŋök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti ðuŋgö na putet gwe i denet na todiri ko kepesi narok nagwon mokani ŋutu.

11.

Karen ŋuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luŋu a katoronyanit tojo ko lopeŋ a ðuŋöki putet lo liliya ko ŋutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liŋ i putet Ionyit. Lele ŋuto ködyö ti luŋu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a ðuŋöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kaŋo jambu adi lele saret lo põmöni lele ŋuto ködyö ti bulö ridiki i lewudya na ŋilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ŋuto ködyö ti bulö ridiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ŋuto kadi ’bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggü na kukuet ko gwiliŋit lo’but. Karen ŋuto agi ködyö gwon ko todiri na gaya ko saret, ko lele ŋuto a ’beleŋgu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ŋuto ruköki tolien na wörö ko sida i lokokoritan ti lukata na köjinö kaðekaðe. Karen ŋuto a ’buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot ’bak teŋet.

14.

Karen ŋuto a ruköki i pija kode i sida kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luŋu i diŋit na ðuŋöki na putet i tugwakan ko ’bain pondya i toron na laŋet na ðebba jur kode i saresi logwon ko tukaðe ko saresi titeŋ na momoret na jurön.

15.

Karen ɲuto a rukōki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ɲutu ti bulō ridiki. renyaki i lopukōdu na mugun i karen jur lo deggi nye.

16.

Ʋutu lyan ko wate logwon aje ɗurjō ‘bakan na kuniye teɲesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet kōdyō bubulō yema kode yemba anyen ryendu mede. Se kōdyō gwon ko ɗekesi kase jojo anyen bubulō toyem i diɲit yemet kode na reyan. a) Yemet tuɲ kaɗe bubulō kona i ɗekesi ti kilo logwon yōɲō kondya mede kulo (toyem) b) Mede kōdyō a ɲo nagwon ɲUN lo gweja ko aɲi kōdyō gwogwon, ko a laɲet nadit najur kode kōji ko kōdyō gagaya ko kōji kode ko jur ‘bukuluɲ

17.

Karen ɲuto kata ko toɗiri nagwon bubulō gwon ko toro’bo kanyit kode tōki bubulō gwon i momoret ko kulye. Lele ɲutu kōdyō ti bulō ryaka kode joɲari toro’bo kanyit kaɲo ‘bak saret.

18.

Karen ɲuto kōdyō gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepeɲ yōɲō kondya nyo kweja adi teɲet ‘bain bubulō yeyeju ɲo na’but ko narok ko nye a deggi konye tōki bubulō torukōkindyō ɲutu ko kulye i pirit nageleɲ kweja ad i todinesi, konesi, moyu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ɲuto a ‘buruki i jondya kode i kwekindya na ɲutu yeyet nanyit ko ɲutu kata, ko bubulō jambu ‘bak teɲet. Kine ɗekesi kode ‘burusi morja ko ‘burit kweyet na yeyet ‘bakan na teɲet kode kakalet ko lele ɲuto pija, wuju, kode leleɲaki na kulya ko lele ɲutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit ‘bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ɲuto a ‘buruki kode bubulō kondya kode luɲgu momoret ko taling ‘bak mōrō. Lele ɲutu kōdyō ti bulō rikōji kaɲo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye kōdyō ti bulō joɲga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ɲuto aɲi kōdyō kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyō ɲutu logwon gwoɗan kase i karen i lukata na miri, a) Karen ɲuto a ‘buruki i ryeju na ɲaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi ‘bakan na nyunyumbō kode gelesi kanyit i jur. b) Ɗekesi ti ɲutu kōdyō gwon a yenet na miri. Ko ɲina kaɗe bubulō meta kode time ko gayesi ko toɗiri na wulet na kona ko ɲutu liɲ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembele. Kode (ɲutu geleɲ a beleembele geleɲ) ‘bak nyōnyōggu.

22.

Karen ɲuto gwoso lele lo laɲet aɲi kōdyō gagaya ko miri. Ko kōdyō meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurōn i saret lo momoret kode tukwōryōɲjin ti jurōn kad’ekade adi toro’bo gwiliɲit ko ɗekesi ti keryat logwon ti ɗumaji kaɲo anyen buya tolien na ɗurjō nanyit.

23.

Karen ɲuto aɲi kōdyō kondya kita na ɗeket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i ɗeket nanyit ko na kita ko ti gayet na ‘bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ɲuto kōdyō gwon jojo i kwe na kita i jur ko kōti tojojo na ropet na kita, i kitayesi kōdyō nagwon jojo ko kona ko ɲutu kaɗekade. b) Karen ɲuto logwon kikita kōdyō yiyiniki kōti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ɲutu kode yalet na ropet kōdyō titiki ko bubulō. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ɲuto kōdyō bubulō lupōki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju ɗekesi ti kakitak.

24.

Karen ɲuto kōdyō gwon ko diɲit na kita ko diɲit na yukan kode diɲit na birye. Ko tōki diɲit kitayet kōdyō tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ɲuto kōdyō siɗa i gwiliɲit lo tetemakindya, kweja adi ɗekesi kanyit kōdyō ti bulō yōɲgu lepeɲ gwoso i kelan, gwon na mede ‘bura ‘bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, boɲgo, wini, mede kode kuniye ɗekesi ti gwiliɲit lo ɲuto ko gayet tōki ko ati ‘bakan na kita, gilō kata, karu’be, ɗoɲga, kode kuniye ti pirit ko i ɲo nagwon a gandu ɗekesi ti ɲutu. Wate ko lupudyet aɲi kōdyō gagaya ko ɲaɲaraki. Ʋwajik lupudyet liɲ logwon yuɲwe kaɲo na yemet (tolup) aɲi kōdyō ryeju ruruket ko gayet jojo ‘bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ɲuto kōdyō totodinō kanyit i jur ko kōdyō todinesi kune gwon kana ‘bak ropet biya parik suluɛt na todinō (primary school) kogwon ɲina ɗeɗekarikin i saret. Ko aɲi kōdyō tiki ko riɲit i ɲutu liɲ. Todinesi ti kita na kōnin ko ti koɲon na kwe gwe kata i keniya liɲ ko tōki ryeni ko ɲutu liɲ ti jur. a) Todinesi kōdyō gwon i ɗekesi ti ɗurjō na yeyesi ti ɲutu ko ti togoɲu na kugga na toɗiri ko tolien na ɲutu i pirit na geleɲ. Ko ti toɗure yingga ko julin i kiden na jurōn liɲ, kweja adi kotumitōn kode i yupesi ko kōti i konesi ti laɲet na jurōn lo momorja anyen tindu taliɲ i gwon ko ɲutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ɲote kōdyō logwon a ɲerot i wulundyō na kiko lotodinōri ɲwajik kase.

27.

Karen ɲuto kōdyō kondya ɲo ti keri lonyit i ɗeket naynit ko ɲutu kanyit kiden anyen ryendu ‘bulit na ɲo na teten se kune, tōki anyen ɲarju seko ɗurjō na mugun na koɲon na dendya na gweyarijin ti ɲo ti kak liɲ. Karen ɲutu ko toro’bo kanyit i jur kata kōdyō gagaya ko se kōdyō gaya jojo ‘bak nene gelet.

28.

Ti gwilingit lo karen ɲuto gwe i ruket lo saret lo jurōn liɲ ti kak anyen toɗiri ko tolien nagwon kōju aje tokuruki ɲutu na kukure ko ɲutu i gwiliɲit lose.

29.

Karen ɲuto kōdyō aɲi kikita i jur ko kōdyō ti kondi kita nagwon temakindya i koɲon nanyit anyen nye bubulō ɗurjō kanyit i gwiliɲit. b) Anyen ɲutu bubulō dendya adi tolien ko d’ekesi ti ɲutu a kuka, tuɲ kaɗe ko gwiliɲit lo ɲutu a lo’but kanyit i jur. Tōki ko ɲutu wulundyō kimak kase ko ‘bōrik kase. c) Tuɲ kaɗe kine ɗekesi ko tolien na ɲutu i kikolin liɲ konani i saret lojurōn lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ɲutu kōdyō gwon ‘bak nene tukade kokilo saresi.

30.

Nene ɲo ‘bain nagwon kakaɗelo i ɲina manini, ko saret logwon kekepo ko jurōn liɲ, laɲetan, ɲutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen laɲgu kode kōrju nene na kine ɗekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diɲit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukō ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na ɗekesi ti ɲutu liɲ nagwon ‘bain tiki ɲutu ko lele ɲuto, tōki tibulō joɲga kaɲo ko lele ɲuto.